

شناسنامه ماده:

ساعات هفتگی	نوع واحد	واحد	نوع ماده	عنوان ماده	کد ماده	دوره		
۲	نظری	۲	اصلی	بلاغت ۱		کارشناسی		
							رشته	تفسیر
							روش تدریس	محاضره - خودخوان
							تعریف ماده	آشنایی با فصاحت و بلاغت و انواع اسلوب و علم معانی
							اهداف ماده	۱- تشخیص کلمات و کلام فصیح از غیر فصیح. ۲- آشنایی با انواع اسالیب و ویژگی های هر کدام. ۳- شناخت عمیق بلاغت و فنون و قواعد آن در علم معانی و اهداف آن. ۴- پی بردن به اسرار بلاغی کلام به ویژه قرآن کریم و احادیث نبوی. ۵- تسلط بر تطبیق قواعد بلاغی بر نصوص.
							دستاورد آموزشی	طلاب بعد از گذراندن این ماده بر موارد زیر قادر خواهند بود: ۱- اهمیت علم بلاغت را در فهم معانی الفاظ درک نمایند. ۲- کلمات فصیح از غیر فصیح، و کلام فصیح و بلیغ را از همدیگر تشخیص دهند. ۳- اسالیب بلاغی را تشریح نمایند. ۴- بر ابواب علم معانی در بلاغه اطلاع کامل داشته باشند. ۵- موارد خوانده شده در علم بلاغت را بر نصوص تطبیق دهند و طبق آن بر معنا استدلال نمایند.

جدول ارزیابی و امتحانات:

ردیف	مورد	حداقل	حداکثر	توضیحات
۱	تعريفات و تقسيمات	۱۵٪	۳۵٪	
۲	شرح با مثال	۱۵٪	۳۵٪	
۳	تطبیق قواعد	۳۰٪	۵۰٪	

مراجع و مصادر:

<p>۱. جواهر البلاغة، احمد الهاشمی، مؤسسة الصادق للطباعة و النشر، چاپ دوم ۱۳۸۳.</p> <p>۲. مختصر المعانی، سعد الدین تفتازانی، شرح السعد المسمی مختصر المعانی، تحقیق: محمد محیی الدین عبدالحمید، انتشارات سید الشهداء، قم ۱۴۰۹ هـ.ق.</p> <p>۳. الإیتقان فی علوم القرآن، عبد الرحمن بن أبی بکر، جلال الدین السیوطی (المتوفی: ۹۱۱هـ)، المحقق: محمد أبو الفضل إبراهيم، الناشر: الهيئة المصرية العامة للكتاب، الطبعة: ۱۳۹۴هـ / ۱۹۷۴ م.</p>

سرفصل های ماده:

جلسات هفتگی	موضوعات	مقرر تدوین
۱	مقدمه علم بلاغت ، فصاحت وصف کدام یک از ارکان کلام می تواند باشد؟ با توجه به مباحث و شروط فصاحت و بلاغت، طوطی فصیح است یا بلیغ؟ شروط فصاحت کلمه	مقدمه ای در علم بلاغت و فصاحت . جواهر البلاغة: صص ۳۱-۷؛ مختصر المعانی: صص ۵۵-۴۱؛
۲	فصاحت کلام و متکلم چیست؟ مثال هایی برای تعقید لفظی و معنوی در ادبیات عرب کدام است؟ آیا کثرت تکرار و تنابع اضافات جزء ضعف تألیف است؟ چرا؟	فصاحت کلام و متکلم. جواهر البلاغة: صص ۳۱-۷؛ مختصر المعانی: صص ۵۵-۴۱؛
۳	بلاغت وصف کدام یک از ارکان کلام می تواند باشد؟ حال و مقتضای حال به چه معناست؟ واضع علم بلاغت چه کسی است؟ فواید این علم چیست؟ تعریف علم معانی چیست؟	مقدمه ای در بلاغت: جواهر البلاغة: صص ۳۱-۷؛ مختصر المعانی: صص ۵۵-۴۱؛ تقسیمات علم بلاغت، تاریخچه، تعاریف: جواهر البلاغة: صص ۳۱-۴۴؛ مختصر المعانی: صص ۷۳-۵۶؛
۴	قید «لذاته» در تعریف خبر (کلامٌ یحتملُ الصدق والکذب لذاته) برای چیست؟ چه موقع خبر معنای مجازی می دهد؟ چند نمونه از اغراض اخبار مجازی؟ اخبار ابتدائی، طلبی و انکاری به چه معناست؟ آیهی «وَلَا تُخَاطَبُونَ فِي الذِّينَ ظَلَمْتُمْ اِنَّهُمْ مُّعْرِضُونَ» چگونه کلامی است؟ چرا آیهی «وَاللهُكُمْ اِلَهٌ وَّاحِدٌ» خالی از قید تاکید است؟	کلام خبری و انشائی، تعریف خبر، مقاصد القای خبر، کیفیت القای خبر. جواهر البلاغة: صص ۵۹-۴۵؛ مختصر المعانی: صص ۸۴-۷۳؛
۵	کاربرد و کارکرد جمله اسمیه و جمله فعلیه چیست؟ چه موقع جملهی اسمیه افاده ثبوت نمی کند؟	جمله اسمیه و جمله فعلیه جواهر البلاغة: صص ۶۲-۵۹؛ مختصر المعانی: صص ؛
۶	جملهی «بعنک» انشائی است یا خبری؟ چگونه؟ آیهی «كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ اَمْوَاكًا فَاحْيَاكُمْ» از نوع انشاء طلبی است یا غیر غلطی؟ چرا؟ چند مورد از معانی مجازی/ امر؟ چند مورد از معانی مجازی نهی؟	تعریف کلام انشائی، انواع کلام انشائی، امر و نهی جواهر البلاغة: صص ۷۱-۶۳؛ مختصر المعانی: صص ۲۷۰-۲۶۵ و صص ۲۵۱-۲۵۲؛
۷	استفهام بر حسب نوع طلب چند قسم است؟ علی در هر یک از عبارت-های «هل یجیء علی؟» و «هل علی یجیء؟» چه نقش اعرابی دارند؟ تعریف هل بسیطه و هل مرکبه؟	استفهام با همزه و هل جواهر البلاغة: صص ۷۶-۷۱؛ مختصر المعانی: صص ۲۵۹-۲۵۲؛
۸	معنای حقیقی استفهام چیست؟ برخی از معانی مجازی استفهام؟ در بیت «من لی بإنسان إذا أ غضبتُهُ وَجهلتُ کان الحلمُ ردَّ جوابه» جار و مجرور متعلق به چیست؟ تعریف اصطلاحی تمنی در علم معانی چیست؟	بقیه ای ادوات استفهام، تمنی. جواهر البلاغة: صص ۹۸-۷۶؛ مختصر المعانی: صص ۲۶۳-۲۵۹ و صص ۲۵۲؛
۹	چند مورد از معانی مجازی ندا؟ تفاوت اختصاص با ندا در چه چیزهایی می باشد؟ معنای عبارت «أنا أکرم الضیف أیها الرجل» چیست؟ غرض های بلاغی استفاده از جملات انشائی در جایی که باید جملات خبری به کار رود چیست؟ غرض های بلاغی استفاده از جملات خبری در جایی که باید جملات انشائی به کار رود چیست؟	ندا جواهر البلاغة: صص ۹۸-۸۸؛ مختصر المعانی: صص ۲۷۱ و صص ۲۷۰؛
۱۰	غرض های بلاغی ذکر مسند الیه در جاهایی که قرینه ای برای حذف آن وجود دارد چیست؟ در عبارت «أهلاً وسهلاً» مسند الیه چیست؟ آیا غرض بلاغی در حذف مسند الیه وجود دارد؟ غرض های بلاغی حذف مسند الیه چیست؟	احوال مسند الیه (ذکر، حذف) جواهر البلاغة: صص ۱۰۵-۹۹؛ مختصر المعانی: صص ۱۰۶-۱۰۴؛
۱۱	کاربرد اصلی ضمائر چیست؟ مرجع ضمیر در آیهی «اغلبوا هو أقرب للفتوی» چیست؟ مثال هایی برای قاعدهی «عدول به اضمار در مقام اظهار» و غرض بلاغی آن ها؟ مثال هایی برای قاعدهی «عدول به اظهار در مقام اضمار» و غرض بلاغی آن ها؟ در عبارت «یوتی بالمسند الیه علماً: لإحضار معناه فی ذهن السامع، ابتداء باسمه الخاص لیمتاز عمّا عدا» قید ابتدائاً برای چیست؟ قید باسمه الخاص چگونه است؟	تعریف مسند الیه با اضمار و علمیت، جواهر البلاغة: صص ۱۰۸-۱۰۶؛ مختصر المعانی: صص ۱۱۱-۱۱۴؛
۱۲	غرض بلاغی استفاده از اسم اشاره دور در آیهی «ذلک تأویل ما کم تسطع علیه صبراً» چیست؟ مثال هایی برای استفاده از اسم موصول در جایی که می توان از اسم موصول استفاده نکرد؟	تعریف مسند الیه با اشاره و موصولیت. جواهر البلاغة: صص ۱۱۱-۱۰۸؛ مختصر المعانی: صص ۱۱۴-۱۲۰؛

<p>تعریف مسند الیه به آل، اضافه، ندا جواهر البلاغة: صص ۱۱۱-۱۱۵؛ مختصر المعانی: صص ۱۲۰-۱۲۴؛</p>	<p>انواع ال عهدی؟، انواع ال جنسی؟، نوع ال در آیهی «وَأَخَافُ أَنْ يَأْكُلَهُ الذُّئْبُ» چیست؟، از نظر بلاغی چه تفاوتی بین «جاء غلامی» با «جاء الغلام الذی لی» وجود دارد؟، مثال و توجیه مناسب برای عبارت «واعلم أن هیئة التركيب الاضافی: موضوعة للاختصاص المصحح لأن یقال: المضاف للمضاف الیه؛ فاذا استعملت فی غیر ذلك كانت مجازاً كما فی الاضافة لأدنی ملابسة» چیست؟، اغراض بلاغی استفاده از اسلوب ندا؟</p>	<p>۱۳</p>
<p>تنکیر مسند الیه، تقدیم و تأخیر مسند الیه. جواهر البلاغة: صص ۱۱۵-۱۲۳؛ مختصر المعانی: صص ۱۲۴-۱۲۶ و صص ۱۴۸-۱۳۹؛</p>	<p>چند مورد از اغراض بلاغی نکره آوردن مسند الیه؟ چند مورد از اغراض بلاغی تقدیم مسند الیه؟ نمونه‌هایی از اغراض بلاغی تأخیر مسند الیه؟</p>	<p>۱۴</p>
<p>اطلاق و تقیید، تقیید با نعت، توکید. جواهر البلاغة: صص ۱۳۴-۱۳۳؛ مختصر المعانی: صص ۱۲۹-۱۳۱ و ص ۱۶۸؛</p>	<p>مطلق بودن جمله به چه معناست؟، تقیید جمله با چه چیزهایی صورت می‌گیرد؟، اغراض تقیید جمله با نعت چه چیزهایی می‌تواند باشد؟، در آیهی «اسکن أنت و زوجک الجنة» قید کدام است؟</p>	<p>۱۵</p>
<p>تقیید با عطف بیان، عطف نسق، بدل، ضمیر فصل، نواسخ. جواهر البلاغة: صص ۱۳۷-۱۳۵؛ مختصر المعانی: صص ۱۳۱-۱۳۷؛</p>	<p>اغراض تقیید جمله با عطف بیان چه چیزهایی می‌تواند باشد؟، با عطف نسق چطور؟، هر یک از بدل بعض و اشتمال و غلط چهاغراض بلاغی دارد؟، در آیهی «الْمَ يَخْلَعُوا أَنْ اللّهُ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ» هُوَ چه نقشی دارد؟، تقیید با نواسخ چگونه است؟</p>	<p>۱۶</p>
<p>تقیید با شرط، تقیید با نفی، تقیید با مفاعیل پنج‌گانه، احوال متعلقات فعل جواهر البلاغة: صص: ۱۵۳-۱۳۸؛ مختصر المعانی: صص ۱۶۹-۱۷۱ و صص ۲۱۱-۲۰۰؛</p>	<p>در جملاتی که شرط و جزای شرط دارد، کدام جمله رکن کلام است؟، تفاوت «إن، إذا و لو» در افاده غرض بلاغی در چیست؟، اگر جمله‌ای سلبی باشد، منظور از تقیید آن چیست؟، حذف یا ذکر مفاعیل یا منصوبات جمله چه اغراضی می‌تواند داشته باشد؟، چه غرضی در تقدیم معمول‌ها بر عوامل می‌تواند بوجود بیاید؟</p>	<p>۱۷</p>
<p>قصر، طرق قصر، قصر به اعتبار حقیقت و واقع. جواهر البلاغة: صص: ۱۵۹-۱۵۴؛ مختصر المعانی: صص ۲۲۴؛</p>	<p>ارکان قصر کدام است؟، چهار مورد از مشهورترین طرق قصر؟، شروط طرق قصر؟، قصر به اعتبار حقیقت و واقع چند نوع است؟</p>	<p>۱۸</p>
<p>قصر به اعتبار طرفین، انواع قصر اضافی جواهر البلاغة: صص: ۱۶۹-۱۵۹؛ مختصر المعانی: صص ۲۲۵-۲۳۰ و صص ۲۴۲-۲۳۱؛</p>	<p>قصر به اعتبار طرفین چند قسم دارد؟، قر به اعتبار حال مخاطب چند نوع است؟</p>	<p>۱۹</p>
<p>وصل و فصل، بلاغت وصل، مواضع وصل جواهر البلاغة: صص: ۱۷۷-۱۷۰؛ مختصر المعانی: صص ۲۸۷-۳۰۴؛</p>	<p>تعریف وصل و فصل؟، جامع در مبحث وصل و فصل چه تعریفی دارد؟، مواضع اجمالی وصل کدامند؟</p>	<p>۲۰</p>
<p>مواضع فصل جواهر البلاغة: صص: ۱۹۱-۱۷۸؛ مختصر المعانی: صص ۲۸۷-۳۰۴؛</p>	<p>مواضع اجمالی فصل کدامند؟، چرا در آیهی « وَمَا أَبْرَأَ نَفْسِي إِنْ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ » از اسلوب فصل استفاده شده است؟، غرض بلاغی فصل در بیت «وَتَنْظُرُنَّ سَلْمَىٰ أُنْتَىٰ أَبْنِي بِهَا بَدَلًا أَرَاهَا فِي الضَّلَالِ تَهِيمٌ» چیست؟، مواضع وجوب فصل کدامند؟</p>	<p>۲۱</p>
<p>اقسام ایجاز جواهر البلاغة: صص ۱۹۶-۱۹۲؛ الإتيان سيوطی: ج ۳ صص ۱۸۶-۱۸۸؛ مختصر المعانی: صص ۳۳۴-۳۲۶؛</p>	<p>انواع ایجاز کدام است؟، تفاوت‌های آیهی «وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ» با مثل معروف عربی «الْقَتْلُ أَنْفَىٰ لِلْقَتْلِ» در چه چیزهایی می‌باشد؟، ایجاز حذف در چه موضعی رخ می‌دهد؟، کدام یک از انواع ایجاز بلیغ‌تر است؟</p>	<p>۲۲</p>
<p>اقسام اطناب جواهر البلاغة: صص ۲۰۲-۱۹۶؛ مختصر المعانی: صص ۳۳۶-۳۴۸.</p>	<p>تفاوت اطناب و حشو و تطویل در چیست؟، انواع اطناب با تعریف اصطلاحی هر کدام چیست؟</p>	<p>۲۳</p>
<p>مساوات، خاتمة جواهر البلاغة: صص ۲۱۱-۲۰۳؛ مختصر المعانی: صص ۳۳۰-۳۲۶.</p>	<p>تعریف مساوات در علم معانی چیست؟، عبارت «إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَلِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَىٰ» اطناب دارد یا ایجاز یا مساوات؟ چرا؟، التفات، تجاهل العارف، قلب، تعبیر از مضارع با لفظ ماضی و عکس آن، تعبیر از مستقبل با لفظ اسم فاعل و تغليب در علم معانی چه جایگاهی با توجه به تعریف اصطلاحی علم معانی، دارد؟</p>	<p>۲۴</p>
<p>احوال مسند (ذکر، حذف، تعریف، تنکیر، تقدیم، تأخیر) جواهر البلاغة: صص ۱۳۲-۱۲۴؛ مختصر المعانی: صص ۱۶۱-۱۶۸ و ص ۱۸۹؛</p>	<p>تطبیق مثال‌هایی برای اغراض بلاغی ذکر، حذف، تعریف، تنکیر، تقدیم، و تأخیر مسند؟ (خود خوان)</p>	<p>خود خوان</p>